

- *użura*
- *prova tal-pagament*
- *dejn attribwibbli lill-komunjoni tal-akkwisti fin-nuqqas ta' oppożizzjoni mill-konsorti*
- *contra scriptum testimonium non scriptu, non fertur – eċċezzjonijiet għal din ir-regola*
- *- falsus in unus, falsus in omnibus*

FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

IMHALLEF

ONOR. GRAZIO MERCIECA LL.D.

Illum, 17 t'Ottubru 2019.

Rikors Nru. 1181/2008GM

Joseph Schembri ID6968M u Sharon Schembri ID369472M

vs

Saviour sive Sammy Attard ID28370M u Bridget Attard ID132172M

Il-Qorti,

Rat ir-Rikors Ġuramentat tal-atturi Schembri pprezentat fis-26 ta' Novembru 2008 li bih abbażi tas-segwenti premessi:

1. Illi sussegwentement għat-talba magħmula mill-intimat Attard, l-esponenti kien avvanza ammont ta' flus lill-istess Sammy Attard sabiex dan iservi bħala finanzjament għal ġestjoni tan-negozju tal-istess Sammy Attard, liema negozju jinvolvi bejgħ u xiri ta' zwieme;
2. Illi l-ftehim raġġjunt bejn il-partijiet relattivament għal telf u finanzjament kien fis-sens illi l-intimat Attard iħallas lura l-ammont lilu misluf fuq medda ta' zmien filwaqt illi jħallas ukoll parti mill-profitti li huwa kien jagħmel minn kull partita ta' zwiemel li l-istess intimat kien jimporta għewwa Malta;
3. Illi separatament għal tali arrangjament, ir-rikorrenti kien inkariga lill-intimat aċċettanti, li jimporta għalih għewwa Malta ziemeł Taljan għall-iskop dikjarat li tali ziemeł jiggareġġja f'kompetizzjonijiet uffiċċjali. Irrizulta pero illi dan iz-ziemeł miġjub mill-intimat ma kellux il-karti tal-importazzjoni regolari u għalhekk dan il-fatt kien sejjer jivvettja effettivament lir-rikorrent milli b'dan iz-ziemeł jieħu sehem f'tali kompetizzjonijiet uffiċċjali;
4. Illi dan il-fatt supervenenti, qajjem nuqqas ta' qbil serju bejn il-partijiet, li wassal lkiz-zewġ partijiet f'punt illi dawn qablu illi jitterminaw kull relazzjoni ta' bejniethom;
5. Illi f'dan il-kuntest, ir-rikorrent għal ħabta ta' Marzu 2008 talab lill-intimat jirrifondielu lura l-ammont ta' self lilu mgħoddi u li jħallsu kull ammont dovut u pagabbli lilu relattivament għal ftehim originali ta' bejniethom. L-intimat kien aċċetta tali talba u talab illi huwa jibda jħallas lura l-ammonti minnu dovuti mal-wasla ta' numru ta' zwiemel li huwa kien sejjer jimporta f'Malta;

6. Illi f'dan il-kuntest, fit-8 ta' Marzu 2008, l-intimat irrifonda lura parti mis-somma lila avvanzata mir-rikorrenti u hallas l-ammont ta' 9,545euros fi flus kontanti mgħoddija lill-konsulent legali tar-rikorrent, li aċċettahom għan-nom ta' l-istess rikorrent. Fl-istess okkazzjoni ta' dan il-ħlas, għe registrat l-ammont li kien qiegħed jiġi mħallas u għe wkoll registrat l-ammont li l-intimat kien għad fadallu jhallas bħala bilanċ lir-rikorrent;
7. Illi fl-istess mument baqa' ċar bejn il-partijiet illi sakemm jithallas tali bilanċ, f'każ illi l-intimat jibqa' għaddej bin-negozju fuq imsemmi, allura l-ammont dovut lir-rikorrenti kellu jiżdied proporzjonalment;
8. Illi l-esponent baqa' għaddej bin-negozju tiegħu ta' importazzjoni u bejgħ ta' żwiemel mingħajr ma hallas lir-rikorrenti il-bilanċ minnu espressament aċċettat li kellu jithallas;
9. Illi għal dak li jirrigwarda l-problema li naqla' dwar iz-ziemel li għe mportat mill-Italja kif fuq imsemmi, l-intimat talab l-intervent tal-konsulent legali tar-rikorrent sabiex tinstab soluzzjoni. Din il-pendenza mbaġħad għet riżolta għall-bidu t'April 2008 kif jidher f'Dok F.
10. Illi l-ammont dovut mill-intimati huwa dak indikat fl-iskrittura privata datata 8 ta' Marzu 2008 (Dok A) piu l-ammonti sussegwenti li għew wkoll rikonoxxuti f'dokumenti oħra, kif jista jirrizulta waqt it-trattazzjoni tal-kawza;
11. Illi għalhekk interpellat sabiex jhallas l-imsemmi ammont baqa inadempjenti.
12. Illi t-transazzjonijiet kollha magħmula mill-partijiet jirrientraw fl-ambitu tal-komunjoni tal-akkwisti eżistenti bejnhom u bejn il-konsorti tagħhom;

Talbu lil din il-Qorti tikkundanna lill-konvenuti jħallsuhom l-ammont ta' €21,314.58, bl-ispejjeż, inklużi dawk ta' l-atti tal-mandat kawtelatorju 984/08, 917/08, 967/08, 914/08, u 915/08 u interessi legali kalkolabbli mit-8 ta' Lulju 2008, data tal-kambjala Dok D sad-data tal-ħlas effettiv;

Rat ir-Risposta Ġuramentata tal-konvenuti datata 30 ta' Dicembru 2008 li permezz tagħha eċċepew:-

1. Illi preliminarjament jigi eċċepiet illi r-rikors ġuramentat huwa null u dana stante li ma jissodisfax l-vot tal-Ligi kif stipulat fl-artikolu 156(1) tal-kap 12. Għandu jingħad illi mill-premessi tar-rikors promotur ma hemmx tifsira ċara u sewwa tal-oġġett u r-raġuni tat-talba unika li ressu ir-rikorrenti Schembri. Anqas hija identifikabbli r-raġuni tat-talba unika imressqa mir-rikorrenti.
2. Illi mingħajr reġudizzju għas-suespost, izda wkoll preliminarjament, ir-rikors ġuramentat promotur huwa null u dana stante li d-diversi premessi imressqa mir-rikorrenti bhala prejambolu tat-talba tagħhom huma konflingenti u jeliminaw lil xulxin.
3. Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost, izda wkoll preliminarjament r-rikors ġuramentat promotur huwa null u dana stante li talbiet li kellhom isiru ma sarux u għaldaqstant dina l-Onorabbli Qorti ma tistax tgħaddi sabiex tilqa t-talba unika tar-rikorrenti mingħajr ma tiddeċiedi dwar il-mertu, ossija, r-raġuni tat-talba .
4. Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost, in kwantu t-talba tar-rikorrenti hija diretta kontra Bridget Attard l-komunjoni tal-akkwisti ezistenti bejn l-intimati Attard dawn għandhom jiġu respinti u dana stante li Bridget Attard ma għandha ebda relazzjoni ġuridika mar-rikorrenti Schembri u wisq inqas ikuntrattat xi dejn jew għamlet xi negozju mal-imsemmija rikorrenti Schembri. Illi Bridget Attard wisq anqas ikkonsentit għall-assunzjoni ta' dejn u/jew iffirmit xi skritturi u/jew kambjali in konnessjoni ma xi debitu allegatament pagabbli lir-rikorrenti Schembri. Illi l-esponenti Bridget Attard wisq anqas awtorizzat lil Saviour sive Sammy Attard jakkolla f'isimha xi dejn u/jew jimpenja l-komunjoni tal-akkwisti b'dejn;
5. Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost, in kwantu t-talba tar-rikorrenti hija imsejsa fuq allegazzjoni li dana kien finanzjament ta' negozju u li l-ftehim raġġunt bejn il-partijiet kien li l-intimati Attard kellhom iħallsu lir-rikorrenti Schembri parti mill-profitti ta' dana n-negozju ta' bejgħ u xiri ta' zwiemel, dina hija essenzjalment allegazzjoni li bejn il-kontendenti kien hemm soċjeta' (partnership) ai termini tal-artikolu 1644 et seq tal-kapitolu 16 tal-Liġijiet ta' Malta u

bħala tali għandha tiġi regolata skond l-istess disposizzjonijiet, inkluz dawk li jirregolaw ix-xoljiment tal-istess. Kif hekk imsejsa t-talba tar-rikorrenti hija għal kollox infondata fil-fatt u fid-dritt u kif imressqa l-kawza odjerna hija għal kollox irritwali u bi ksur tal-artikoli appena citati;

6. Illi kif hekk imsejsa fuq allegazzjoni li bejn il-kontendenti kien hemm soċjeta r-rikorrenti huma obbligati ukoll li jikkontribwixxu għal kull telf li għamlet tali soċjeta u dwar liema l-intimati qed jirriżervaw kull dritt ta' azzjoni fil-konfront tar-rikorrenti;

7. Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost, in kwantu t-talba tar-rikorrenti hija imsejsa fuq allegazzjoni li l-ammont pretiz kien self brevi manu magħmul mir-rikorrenti lill-intimati t-talba tar-rikorrenti għandha tiġi meqjusa fid-dawl tal-artikoli 987 et seq u tal-artikoli 1842 et seq tal-kapitolu 16 tal-Liġijiet ta' Malta. Kif hekk imsejsa t-talba tar-rikorrenti għandha tiġi respinta stante li l-pretensjoni tar-rikorrenti hija imsejsa fuq obligazzjoni illeċita, cioè l-uzura, u inoltre hija infondata fil-fatt u fid-dritt;

8. Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost, t-talba tar-rikorrenti Schembri hija infondata fil-fatt u fid-dritt u dana stante li l-intimati Attard ma għandhom jagħtu xejn lir-rikorrenti Schembri u dana kif ser jiġi ippruvat fil-mori tal-kawza;

9. Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost, in kwantu t-talba tar-rikorrenti hija imsejsa fuq allegazzjoni li hemm xi ammont dovut in konnessjoni ma xiri ta' ziemel Taljan, dina t-talba hija infondata fil-fatt u fid-dritt stante li ma hemm ebda pendenza jew disputa dar dana l-bejgħ/xiri;

Rat is-sentenza ta' din il-Qorti tad-29 t'April 2010 kif diversament ippreseduta li permezz tagħha laqgħet l-ewwel tlett eċċezzjonijiet tal-konvenuti u ddikjarat ir-rikors ġuramentat null;

Rat is-sentenza tal-Onorabbli Qorti tal-Appell tal-31 ta' Jannar 2014 li ħassret is-sentenza ta' din il-Qorti, ċaħdet l-ewwel tlett eċċezzjonijiet tal-konvenuti, u baġtet lura l-atti lil din il-Qorti sabiex tkompli tisma' l-każ;

Semgħet ix-xhieda bil-gurament;

Rat id-dokumenti esebiti, l-atti kollha tal-kaz;

Rat in-noti ta' sottomissjonijiet tal-partijiet;

Ikkunsidrat:

Illi l-attur fetax din il-kawża wara illi kien avvanza ammont ta' flus lill-konvenut li kellhom iservu bħala finanzjament għan-negozju tal-konvenut marbuta ma' xiri u bejgħ taż-żwiemel, bil-patt li l-flus jithallsu lura fuq medda ta' żmien u li l-attur jithallas ukoll parti mill-profitti li l-konvenut jagħmel minn kull partita ta' żwiemel li jimporta;

Ikkunsidrat:

Il-fatti

l-ammont misluf

Illi skond l-attur,¹ is-self tal-flus beda fit-2007 meta silef lill-konvenut LM7,081.55 (€16,500) li għabhom *cash* mingħand ċertu Tony "Tal-Funerali". Il-konvenut l-għada raddlu LM4,500 minnhom (€10,485). Dan ifisser, skont l-attur, li kien baqa' bilanc ta' €6,015. Fl-affidavit tiegħu, il-konvenut² ċaħad li fl-ewwel okkażjoni l-attur sellfu €16,500 sabiex ikopri t-transport ta' partita żwiemel li kienu għadhom kif waslu. Jaf

¹ Fol 91.

² Fol 134

li hu hallas parti mill-ammont tal-prezz taż-żwiemel u l-attur hallas il-bilanċ. Ma jafx kemm, iżda żgur li mhux €16,500.³ In kontro-eżami jgħid illi l-attur kien taħ “qrib €10,000 mingħalija kienu”⁴;

Illi skont l-attur, wara l-ewwel okkażjoni msemmija, l-konvenut rega’ talbu jisilfu iktar flus filwaqt illi qallu li kien se jagħtih nofs il-qliegħ tan-negożju. L-attur irrifjuta u talbu jtih “ftit imgħax”. Wara dan, l-attur beda johroġlu ċekkijiet biex ikollu x’juri. Hallas ukoll direttament lil Sullivan Maritime (transport taż-żwiemel) f’Ottubru 2007 għan-nom tal-konvenut;

Illi skont il-konvenut: “Sitwazzjonijiet simili graw xi ftit drabi, xi darbtejn jew tlieta, pero` żgur inqas minn ħames darbiet. F’dawn is-sitwazzjonijiet hu kien jagħtini l-flus biex nixtri iktar żwiemel”⁵;

Illi l-partijiet jaqblu li⁶ kien hemm kwistjoni dwar żiemel li l-attur xtara mingħand il-konvenut li giet solvuta iżda wasslet biex tħassret ir-relazzjoni tajba ta’ bejn il-partijiet. Il-konvenut kien ukoll jikri remissa mingħandu sakemm kera oħra mingħand terzi u dwar din ma kienx hemm kwistjonijiet. Meta temm il-kirja tar-remissa tal-attur, dan tal-aħħar beda jgħid ma’ terzi li l-konvenut kellu bilanċ pendentu miegħu fuq xiri taż-żwiemel. Il-konvenut jammetti li dan kien minnu.

³ Ibid para 6.

⁴ Fol 225.

⁵ Ibid para 7.

⁶

Kien jitlob lill-attur jiktiblu kemm kien qiegħed jisilfu, u kemm il-konvenut kien iħallsu lura, iżda l-attur qatt ma ried jagħmel dan⁷;

Illi skont il-konvenut b'kollox, bejn l-ewwel u l-aħħar vjaġġ taż-żwiemel li kien jimporta, issellef bejn LM25,000 u LM30,000 mingħand l-attur (= €58,250 - €69,900). Ħallsu lura l-kapital kollu iżda qatt ma taħ riċevuta. Kien iħallas kollox f'kontanti⁸;

Illi in kontro-eżami l-attur xehed li l-uniku ftehim kien li jieħu l-flus lura.⁹ Ċaħad li kien hemm ftehim dwar it-teħid ta' sehem mill-profitti tal-bejgħ taż-żwiemel – kuntrarjament għal dak li jaħlef fir-rikors ġuramentat. Xehed li b'kollox silfu €50,000. Il-konvenut xehed “li naf żgur hu li jien qatt m'għidtlu biex nidhol shab miegħu fiż-żwiemel. Niċħad ukoll li jien u hu qatt ma tkellimna biex jien nagħtih nofs il-qliegħ mill-profitti tiegħi”;

Illi l-attur esebixxa għadd ta' ċekkijiet¹⁰ maħrugħin minnu:

Bank of Valletta:

Data	Ammont	favur	ġirat
12.10.2007	LM 5,857.61	Sammy Attard	Sammy Attard
22.10.2007	LM636	Sullivan Maritime	Credit HSBC

⁷ Affidavit tal-konvenut a fol 134 para 19

⁸ Ibid para 20.

⁹ Fol 163.

¹⁰ Dok E a fol 10.

13.11.2007	LM2,665.18	BoV	Camilleri
13.11.2007	LM334.82	Sammy Attard	Sammy Attard
16.11.2007	LM3798.25	Sammy Attard	Sammy Attard
29.12.2007	LM500	Sammy Attard	Sammy Attard
02.01.2008	€2329.37 (LM1000)	Sammy Attard	Sammy Attard
Credit card (fol 14)			
02.11.2007	LM138.60	Rynair Int Dublin	

HSBC:

20.09.2007	LM2300	Sammy Attard	Sammy Attard Placed to the credit of by Bank of Valletta plc. In Sept 2007
------------	--------	--------------	---

Flas lura

Illi skont il-konvenut, għall-ewwel darba jew darbtejn li silfu l-flus l-attur ma talbux imghax iżda mbagħad beda jitolbu LM1,500 imghax fix-xahar. Għaddielu għadd ta' pagamenti iżda dawn kienu l-ewwel jinqatgħu kontra l-imghax imbagħad li jifdal kontra l-kapital. L-imghax beda jitlobulu wara li nqalgħet il-problema taz-żiemel li l-attur xtara mingħandu. L-attur beda jheddu li jdaħħlu fl-inkwiet jekk ma jhallasx;

Illi l-konvenut jispjega illi “L-ammonti li Schembri kien qed jitlobni f’ dak iż-żmien kien l-imghax li kien beda jinsisti dwaru wara li nqalgħu l-problemi bejnietna. Kien iżommlu €1,500 fix-xahar għall-imghax.¹¹ Hu beda jgħidli li ħa jdaħħal lili u lill-mara fl-inkwiet... Jiena peress li l-mara ma kinitx taf b’xejn ma ridtx indaħħalha fi problemi, qbilt li mmur inkellem lill-Avukat Matthew Brincat bħala ħabib tagħna t-tnejn biex nippruvaw nsibu soluzzjoni għal dil-kwistjoni”¹²;

Illi l-konvenut ikompli jgħid illi “Dr Brincat kien ċempilli u staqsieni jekk kontx għbartlu xi flus. Jien għidtlu li iva u għidtlu biex jiġi r-remissa tiegħi ħalli nkun nista’ ngħaddihomlu. Dr Brincat ġie r-remissa u ħallastu LM4,000. Għandi ngħid illi jien f’dan iż-żmien kien għad fadalli xi LM1,500 x’inhallas bħala kapital. Dr.Brincat kien ġie r-remissa bl-iskrittura tat-8 ta’ Marzu 2008 diġa miktuba lesta. Hu kien qrahieli pero... kien hemm imniżżel li jien kelli nagħtih €17,467 oħra. Jiena kont għedt lil Dr Brincat li ma kellix inhallas daqshekk pero hu kien qalli li Schembri kien qallu li jien daqshekk kelli nagħtih. Dr Brincat qalli biex naqbad u nagħtihomlu ħalli naqta’ kollox miegħu inkella kien ser idaħħal lill-mara fin-nofs. Jien lil Dr Brincat għidtlu li l-mara ma kienet taf b’xejn minn dawn l-affarijiet u għalhekk iffirmajt għalihom għax kien qed jgħidli li kien ser jaqlali l-inkwiet. Jien niċhad li kont jien li kont għidt lil Dr Brincat il-bilanċ li kien qed jitlob għaliex bħal ma għadni kif għidt, din il-karta Dr Brincat kien ġie biha lesta għandi.”¹³ Il-konvenut jissokta jgħid li “dwar il-bilanċ ta’ Lm1,500 niftakar li jiena kont bgħattlu (lil Schembri)

¹¹ Fol 134, para 20

¹² Fol 134 para 21

¹³ Ibid para 23.

madwar LM500 f'kontanti u l-oħrajn kelli niġbor mingħand xi hadd wara l-bejgħ ta' xi żiemel u kont bġhatt lil Schembri jiġborhom mingħandu. Għalhekk ngħid li dwar il-kapital kollu li kien sellifni, bil-flejjes kollha li kont hallastu, dan kellu jkun kollu mħallas, u xi haġa żgħira oħra magħhom”¹⁴;

Illi Dr Matthew Brincat spjega li dakinhar tal-iskrittura, l-attur u l-konvenut kienu diġa kisruha bejniethom u ma kinux għadhom jitekellmu. Huwa mar biex iħallas lill-konvenut billi dan hadlu hsieb tat-trasport ta' żiemel tiegħu personali. Kien fil-karozza tal-konvenut meta dan offra li jħallas lill-attur. L-avukat ċempel lill-attur u staqsieħ kemm kien l-ammont pendenti. Kiteb l-iskrittura fuq karta li taħ il-konvenut. L-iskrittura saret fuq insistenza tal-avukat. Kien ipprepara kostituzzjoni ta' debitu li l-konvenut qatt ma ffirmat għax ma riedx juri lil martu;

l-iskrittura

Illi skont l-iskrittura datata 8 ta' Marzu 2008¹⁵ suriferita, il-konvenut irrikonoxxa li kellu jagħti lill-attur LM11,500 ekwivalenti għal €26,787 li minnhom kien qiegħed iħallas €9,320 flimkien ma' €225 rappreżentanti dawl u ilma u li baqa' dovut bilanc ta' **€17,467** ripagabbli fi żmien ġimgħa u li fuqu kellu jiddekorri l-imgħax legali;

Mandati

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Fol 6.

Illi wara l-iskrittura, l-attur istitwixxa żewġ mandati kontra l-konvenut **u martu** u ċjoe' Mandat ta' Inibizzjoni numru 984/08¹⁶ li kien appuntat għal-10 ta' Lulju 2008 u estiż għal Awwissu 2008 u reġa' ġie estiż sa 30.01.2009¹⁷; u l-mandat ta' Sekwestru numru 967/08¹⁸ li ġie intavolat fis-**27 ta' Gunju 2008** għall-ammont ta' **€22,343.34** bil-kawżali tidher li kienet għall-ħlas lura ta' somma akbar li nħarġet għal negozju kongunt bejn il-partijiet liema ħlasijiet saru b'ċekkijiet bankarji u ġie estiż darbtejn, l-ewwel darba sat-30 ta' Awwissu 2008 u imbagħad sa Jannar 2009¹⁹;

kambjala

Illi erba' xhur wara li saret l-iskrittura, il-konvenut ħareġ kambjala datata 8 ta' Lulju 2008 favur l-attur fis-somma ta' €21,314.58 ġewwa l-uffiċċju tal-Avukat Matthew Brincat²⁰;

Kondotta tal-attur

Illi l-konvenut xehed ukoll illi, l-attur kien taħ daqqa ta' ponn u heddu li l-flus jekk ma kienx sejjer jeħodhom bis-sewwa jeħodhom bid-dnewwa. Fil-fatt kien għamel rapport l-għassa. Dan ġara fil-31 ta' Mejjun 2010.²¹ A fol 151 giet esibita sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati (Malta) Bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali tal-20 ta' Jannar 2016 li permezz tagħha l-attur instab ħati ta' użura. Mis-sentenza jirriżulta

¹⁶ Dok AI a fol 96.

¹⁷ Fol 97

¹⁸ Dok J a fol 99.

¹⁹ Fol 102

²⁰ Vide kambjala Fol 9.

²¹ Dok NT a fol 180.

wkoll li kien qabad jagħti lil wiehed mix-xhieda.²² F'dak il-każ l-vitma kien imgiegħel jagħmel skrittura privata minkejja li kien radd lura iktar mill-ammont lilu misluf.²³;

Evaluwazzjoni tal-fatti

Illi skont l-attur, huwa għadda total ta' €50,000 lill-konvenut. Il-konvenut jgħid li rċieva bejn LM25,000 u LM30,000 (= €58,250 - €69,900);

Illi kif jirriżulta mill-atti, l-attur għadda lill-konvenut LM17,230.46 (= €40,136.18) permezz ta' ċekkijiet jew transazzjonijiet bankarji oħra. Jekk l-attur jitwemmen li fl-ewwel okkazzjoni silef €16,500 lill-konvenut, ifisser li silfu b'kollox €56,636.18. jekk wiehed inaqas €10,485 li l-attur jgħid li l-konvenut raddlu lura rigward l-ewwel versament ta' flus, jirriżulta bilanċ mhux imħallas ta' €46,151.18. Għalhekk, jirriżulta almenu parti ta' kemm tabilhaqq għaddew flus mill-attur għal għand il-konvenut. Il-konvenut, min-naħa tiegħu, jishaq li ħallas il-kapital kollu u parti mill-imgħax. Irċevuti iżda m'għandux;

Kunsiderazzjonijiet legali

(i) provi konfligġenti

Illi l-biċċa l-kbira tal-kwistjoni bejn il-partijiet kontendenti hija waħda ta' min mill-partijiet qiegħed jagħti verżjoni li għandha titwemmen. Marbuta ma' din hemm il-kwistjoni mqanqla mill-konvenuti dwar jekk dak li seħħ tassew huwiex differenti minn dak li joħroġ mid-dikjarazzjonijiet miktuba;

Illi dwar l-aspett ta' kif il-Qorti tqis min għandu jitwemmen, fil-kamp ċivili, il-piż probatorju mhuiex dak ta' provi lil hinn mid-dubju raġonevoli. Iżda fejn ikun

²² Fol 153.

²³ Ibid.

hemm verżjonijiet li dijametrikament ma jaqblux, u li t-tnejn jistgħu jkunu plawsibbli, il-prinċipju għandu jkun li tkun favorita t-teżi tal-parti li kontra tagħha tkun saret l-allegazzjoni²⁴. Ladarba min kellu l-obbligu li jipprova dak li jallega ma jseħħlux iwettaq dan, il- parti l-oħra m'għandhiex tbatli tali nuqqas;

Illi min-naħa l-oħra, mhux kull konflitt ta' prova jew kontradizzjoni għandha twassal lill-Qorti biex ma tasalx għal deċiżjoni jew li jkollha ddr fuq il-prinċipju li għadu kemm issemma. Dan għaliex, fil-qasam tal-azzjoni ċivili, il-kriterju li jwassal għall-konvinċiment tal-gudikant għandu jkun li l-verżjoni tinstab li tkun waħda li l-Qorti tista' toqgħod fuqha u li tkun tirriżulta bis-saħħa ta' xi waħda mill-għodda proċedurali li l-liġi tippermetti fil-proċess probatorju²⁵. Fit-twettiq ta' eżerċizzju bħal dak, il-Qorti hija marbuta biss li tagħti motivazzjoni kongruwa li tixhed ir-raġunijiet u l-kriterju tal-ħsieb li hija tkun haddmet biex tasal għall-fehmiet tagħha ta' għudizzju fuq il-kwestjoni mressqa quddiemha²⁶;

(ii) prova kontra l-miktub

Illi f'dan il-kaz, dawn il-prinċipji jridu jinqraw u jinfteħmu fil-kuntest tal-pożizzjoni legali tal-konvenut kontra d-dikjarazzjoni ffirmata minnu, fejn tiġi fuq quddiem ir-regola ewlenija fil-qasam proċedurali li trid li ma tistax tingieb prova kontra dak li huwa miktub. Ir-regola *contra scriptum testimonium non scriptum non fertur* tfisser li prova b'dokument ma tistax titwaqqa' bi prova kontra dak li tgħid il-kitba, **jekk**

²⁴ Ara per eżempju P.A. N.C. 28.4.2004 fil-kawża fl-ismijiet Frank Giordmaina Medici et vs William Rizzo et

²⁵ App. Ċiv. 19.6.2006 fil-kawża fl-ismijiet Emanuel Ċiantar vs David Curmi noe

²⁶ App. Inf. 9.1.2008 fil-kawża fl-ismijiet Anthony Mifsud et vs Victor Calleja et

²⁷
mhux għal raġunijiet serji ;

Dwar tali **regola** huwa stabilit li:

(a) meta ftehim ikun inkorporat f'kitba, għandu jitqies li dak li l-partijiet riedu jiftehm u dwaru kien fil-fatt inniżżel f'dik il-kitba;

(b) il-provi orali huma ammissibbli biss biex jiċċaraw xi punti dubjużi tal-kitba;

(ċ) il-provi orali jistgħu jitressqu biex tiġi mfissra aħjar ir-rieda tal-kontraenti fuq il-kitba, l-iżjed jekk dak li nkiteb ikun tniżżel b'mod ambigwu jew biex jiġi pruvat xi fatt incidental jew aċċessorju kompatibbli mal-istess kitba²⁸; u

(d) li r-regola tibqa' fis-seħh sakemm il-Qorti ma tkunx konvinta li fil-kitba jew kuntratt hemm żball jew thalla barra xi patt għal raġuni speċjali²⁹. Fl-aħharnett, dwar dan il-punt, huwa stabilit ukoll li fejn in-negozju ġuridiku – f'dan il-każ, id-dikjarazzjoni ta' dejn aċċettat – ikun jirriżulta minn ftehim miktub, il-prova kuntrarja għandha toħroġ mill-istess kuntratt jew kitba, u l-Qorti m'għandhiex tirrikorri għal provi barranija mill-att li minnu jtnissel tali negozju ġuridiku³⁰;

Illi jkun hemm ir-raġunijiet serji maħsuba bħala **eċċezzjonijiet għar-regola** meta:

(i) il-ftehim ikun vizzjat minn qerq jew xi raġuni oħra li tolqot is-siwi formali jew

²⁷ Ara, per eżempju, App. Ċiv. 28.2.1997 fil-kawża fl-ismijiet Grech Sant noe vs Faruġia noe et (Kollez. Vol: LXXXI.ii.394); P.A. 11.5.1988 fil-kawża fl-ismijiet Privitera noe vs Galea noe (Kollez. Vol: LXXII.iv.775); App. Ċiv. 30.1.1967 fil-kawża fl-ismijiet Żammit et vs Żammit et (Kollez. Vol: LI.i.61) u App. Kumm. 28.10.1960 fil-kawża fl-ismijiet Lungaro Mifsud noe vs Polidano (Kollez. Vol: XLIV.i.267)

²⁸ P.A. RCP 29.11.2001 fil-kawża fl-ismijiet General Cleaners Co Ltd vs L-Avukat Ġenerali et^[1]_{SEP}

²⁹ App. Ċiv. 6.6.1955 fil-kawża fl-ismijiet Gatt vs Cuschieri noe (Kollez. Vol: XXXIX..i.221) u l-ghadd ta' riferenzi li hemm imsemmija^[1]_{SEP}

³⁰ P.A. 9.6.1964 fil-kawża fl-ismijiet Formosa vs Camilleri et (Kollez. Vol: XLVIII.ii.1022)^[1]_{SEP}

essenzjali tal-ftehim;

(ii) il-ftehim ikun simulat;

(iii) il-kitba ma turix fehmiet ċari ta' dak li suppost hemm qbil dwaru bejn il-partijiet,

(iv) iqum punt incidentali jew aċċessorju tal-ftehim li jkun meħtieġ li jiġi ppruvat u sakemm tali punt ma jkunx irrikonċiljabbli mal-ftehim ewlieni; u

(v) meta, flimkien mal-ftehim miktub, ikun sar ftehim ieħor bil-fomm li b'xi mod jammonta għal kundizzjoni li tolqot fil-qalba l-eżekuzzjoni tal-ftehim innifsu³¹;

Illi l-atturi, fir-rikors maħluf tagħhom, li ċertament mhuwiex xempju ta' kjarezza u limpida, isejjsu it-talba tiegħu prinċipalment fuq l-iskrittura, anke jekk imbagħad isemmu, *en passant*, il-kambjala fuq imsemmija. Il-Qorti hija konvinta li dawn l-iskritturi huma mċappsin bl-użura. L-attur ġie misjub ħati ta' użura b'sentenza tal-Qorti fuq imsemmija; f'dak il-każ, bħalma ġara f'dan il-każ, il-vittma ġie mgieġhel jiffirma skrittura u ġie msawwat. Fil-każ preżenti wkoll l-attur ta daqqa ta' ponn lill-konvenut. L-attur, mistoqsi jekk qattx kellu xi kwistjoni oħra dwar self, innega. Iffaċċjat bis-sentenza msemmija, qal li dik kienet kwistjoni dwar bini. L-attur istitwixxa l-mandati abbażi ta' pretensjoni ta' sehem mill-qligħ; hekk ukoll għamel fil-premessi tiegħu tar-rikors ġuramentat; imbagħad ċaħad dawn l-istess allegazzjonijiet tiegħu stess. M'hemmx dubbju li l-allegazzjonijiet dwar sehem mill-profitti saru biex ikomplu jimmaskeraw l-użura. Għalhekk l-attur ma jista' jkollu l-ebda kredibilita' f'għajnejn din il-Qorti: l-ewwel għax jidher li jaqla' l-flus permezz

³¹ Ara P.A. PS 31.1.2003 fil-kawża fl-ismijiet Amante Caruana vs Saveria Bonnici. Ir-regoli u l-eċċezzjonijiet għan-norma *contra scriptum* huma meħudin minn sentenza studjata tal-Onor. Imħ. J. R Micallef fl-ismijiet *Conrad Gatt v George Xuereb* 14.02.2017

tal-użura, it-tieni għandu kondotta vjolenti u t-tielet għaliex xehed b'mod kontradittorju u mhux veritier. Tgħodd għalih sewwa l-aforizma *falsus in unus, falsus in omnibus*;

Illi għalhekk f'dan il-każ iseħħu l-kundizzjonijiet sabiex tiġi skartata l-aforizma l-oħra li *contra scriptum non est argumentum*;

(iii) prova tas-self tal-flus

Illi skartati l-iskritturi, jirriżulta li l-attur ipproduċa prova almenu ta' parti mill-flus li silef, kif fuq muri. Min-naħa l-oħra, l-attur ma pproduċa l-ebda prova dwar iż-żieda fl-ammont li hemm bejn meta saret l-iskrittura u d-data tal-kambjala;

Illi fil-każ ta' self ta' flus, il-piż tal-eżistenza tal-kreditu huwa fuq spallejn min jallega li għandu jieħu. Galadarba jipprova dan, il-piż tal-prova jdur fuq id-debitur, li jgħorr il-piż li jipprova l-ħlas:

Illi tajjeb li jiġi mfakkar dak ritenut fis-sentenza fl-ismijiet **Manuel Zerafa -vs- Nazzareno Muscat Scerri**:³²

“Bhala konsiderazzjoni legali dwar in-natura ta' l-oneru tal-provi in materja ta' pagamenti ta' debiti ċivili l-Qorti tirritjeni li, għalkemm kif dejjem ġie ritenut, il-konvenut allegat debitur għandu jipprova l-pagament li hu jallega, f'każ ta' dubju raġonevoli jekk l-ammont għadux dovut jew le, dan id-dubju għandu dejjem imur favur il-konvenut għax l-oneru tal-prova tad-debitu jibqa' fuq l-attur mill-bidu

³² Prim' Awla, Qorti Civili, 27 ta' Mejju 1970 per **Imhallel Maurice Caruana Curran**:-

sa l-aħħar tal-kawża għax hu jallega d-debitu u kulhadd għandu jipprova l-allegazzjoni tiegħu. U fil-każ ta' konflitt serju bejn il-kontendenti fuq il-provi nkombenti rispettivament lilhom, cioè **l-attur, l-esigibilita', u l-konvenut is-soluzzjoni tad-debitu**, in-nuqqas tat-tieni ma tikkolmax il-lakuna probatizja ta' l-ewwel u jibqa' dejjem jimpera l-principju *actore non probante reus absolvitur*. L-attur li jallega d-debitu ma jistax jiskarta l-oneru tiegħu fuq il-principju l-iehor *reus in excipiendo fit actor*, għax jerga' jingħad, l-oneru centrali ta' l-akkuża tibqa' fuqu. Altrimenti f'kull każ ta' konflitt ikun faċli għall-attur jirbah avolja l-Qorti tibqa' sospiza fi stat ta' dubju jekk hemmx debitu”;

(iv) prova tal-ħlas

Illi l-aqwa prova hija l-irċevuta. B'danakollu, il-prova tal-ħlas tista' ssir b'mezzi oħrajn:

“Tabilhaqq quddiem din il-proposizzjoni, għuridikament korretta, tattematika m' hemmx x'wiehed iżjed jekk forsi mhux b'repitiżzjoni tal-kliem tas-sentenza ta' l-Appell Kummercjali in re **Genovese –vs- Bajada**³³, dik jiġifieri fejn gie ritenut illi “l-posizzjoni tad-debitur ma għandhiex tigi magħmula iżjed diffiċli minn dik li tagħmilha l-liġi meta tesigi li l-prova tal-ħlas tmiss lilu”. **Kif saput, tali prova tista' issir b'kull mezz**³⁴ u allura trasportat dan li appena ngħad għall-każ in ispeċe, meta l-konvenuti werew bi *statements* mill-istess soċjeta' attrici li l-bilanċ kien “nil” għandu jitqies li dawn għamli l-prova li tmiss lilhom”;

“L-appellanti jqajjem l-argument, dedott minnu wkoll bhala aggravju illi l-konvenut appellat ħtiegħu hu wkoll jiddisimpenja ruħu biex isostni l-eċċezzjoni tal-pagament.

“Issa huwa minnu illi fil-kors ordinarju tal-proċess mm jallega l-

³³ 10 ta' Gunju 1966 (inedita),

³⁴ (Kollez. Vol. XXXV P III p 604)

pagament dan irid jissostanzjah, anke jekk biex jagħmel dan mhux neċessarjament jipproduci riċevuti. **Provi oħra konvinċenti** jibbastaw skond iċ-ċirkostanzi u l-fatti tal-każ li jkun, kif emergenti mir-riżultanzi proċesswali.³⁵

“Magħdud dan, la skond il-ligi l-pagament jikkostitwixxi adempiment ta’ obligazzjoni pekunarja (ara **Artikolu 1146, Kodici Civili**), l-istess ligi, kif supplimentata minn ġurisprudenza kopjuża, tponi fuq l-appellanti debitur l-oneru tal-prova tar-radd lura tas-self. Dan hu seta’ jagħmlu “bil-mezzi kollha ammessi u rikonoxxuti mid-dritt probatorju, jiġifieri **bi provi diretti, bħal dokumenti, xhieda, u l-konfessjoni tal-kreditur, kif ukoll bi provi indiretti, bħal ma huma l-presunzjonijiet u l-indizji kapaċi li jikkonvinċu lill-ġudikant**”.³⁶

Illi l-konvenut jallega li ħallas il-kapital kollu, u parti mill-imgħax. Huwa jallega – u l-Qorti hija propensa li temmnu - li ma setax jipproduci irċevuti għaliex l-attur kien jirrifjuta li jagħmilhomlu. B’danakollu, il-konvenut, wara għaxar snin shaħ li matulhom ilha tkarkar din il-kawża, naqas li almenu jagħti indizju tal-pagament jew pagamenti li seta’ għamel. Sempliciment stqarr li ħallas il-kapital kollu. Kif u *come* ma jgħidx. Għalkemm il-Qorti tissimpatizza sewwa mal-konvenut, ma tistax tagħtih widen fuq il-kelma tiegħu biss – u l-kelma tiegħu hija waħda ġenerika għall-aħhar;

Illi f’kas ta’ uzura li għandu ċertu xebħ mal-każ preżenti, l-**Imħallef J. R. Micallef** ikkummenta hekk:

“b’zieda ma’ dak li ngħad aktar qabel dwar dak li jissemma fil-prova

³⁵ (Ara "**Av. J. Buttig lea noe —vs- Jos. Portelli floe**", Appell Kummerċjali, 26 ta' Jannar 1976; "**Joe Chetcuti noe —vs-JoseDh Pearson et noe**," Appell, 5 ta' Ottubru 1998) iċċitata in re: **Camilleri Joseph v Calleja Emanuel 31.01.2003 QA(PS)**

³⁶ **Emmanuele Bezzina -vs- Emmanuele Attard et**, Prim' Awla, Qorti Civili, 12 ta' Frar, 1959)iċċitata in re: **APS Bank Limited v Francis Xavier Micallef 07.07.2010 QA(PS)**

miktuba u l-għamla ta' xhieda li tista' titressaq biex twaqqagħha, il-Qorti ssib li l-attur ma kienx f'qagħda li mqar jissostanzja l-allegazzjoni tiegħu dwar kemm tabilhaqq ħallas lill-imħarrkin. Il-ftit riċevuti mressqa ma jwasslux lil din il-Qorti biex tgħid li dak li jissemma fil-kuntratti jista' jitgiddeb mir-riċevuti maħruġa jew li tasal biex minnhom tista' tasal konklussivament biex issib li l-imħarrkin mhux minnu li sellfu lill-atturi s-somom li jissemmev fil-kuntratti. Din hija qagħda li l-attur għabha b'idejh, għaliex stqarr li filwaqt li l-ħlasijiet li jgħid li għamel kienu fi flus kontanti, mhux dejjem talab u wisq anqas mhux dejjem ingħata riċevuta. Skond l-imħarrkin, kull ħlas li sar ingħatat riċevuta u li r-riċevuti li tressqu bi prova fl-atti ta' din il-kawża juru l-ħlasijiet lura li l-attur effettivament wettaq”;

Illi l-istess kunsiderazzjonijiet għoddu wkoll għall-każ preżenti. L-unika ħjiel konkret li ta l-konvenut kien dwar l-ammont inizjali maħruġ mill-attur. Il-konvenut jiċċhad kategorikament li kien €16,500.³⁷ In kontro-eżami jgħid illi l-attur kien taħ “qrib €10,000 mingħalija kienu”³⁸. Għalhekk il-Qorti jidhrilha li jkun ekwu jekk titnaqqas is-somma ta' €6,5000 mis-somma ta' €17,467 msemmija fl-iskrittura;

(v) Dejn gravanti fuq komunjonijiet tal-akkwisti

Permezz tar-raba' eċċezzjoni, il-konvenuti jsostnu li Saviour Attard ikkuntratta mingħajr il-kunsens ta' martu u għalhekk din m'għandhiex twieġeb għat-talbiet tal-atturi. Il-partijiet ma tawx wisq importanza lil din l-eċċezzjoni, tant li m'għamlu l-ebda riferenza għaliha fin-noti ta' sottomissjonijiet rispettivi tagħhom. Il-Qorti hija konvinta, abbażi tal-provi prodotti, li Bridget Attard tabilhaqq ma kinitx taf li żewġha kien qiegħed jissellef bl-użura – att li ċertament ma jistax jitqies bħala att normali tal-kummerċ. B'danakollu, saret taf, jew messha saret taf, meta rċeviet il-mandati kif ukoll din il-kawża; iżda m'uzufruwietx ruħha mir-rimedju li tagħtiha l-

³⁷ Ibid para 6.

³⁸ Fol 225.

liġi permezz tal-Art. 1327(2) sabiex biex tannulla s-self *de quo* fiż-żmien mogħti mill-istess liġi. Għalhekk tibqa' tagħmel tajjeb għal dan is-self il-komunjoni tal-akkwisti;

Decide:

Għal dawn il-motivi, il-Qorti tilqa' in parte t-talba tal-atturi billi tikkundanna lill-konvenuti limitatament għas-somma ta' €10,967 b'dan illi l-konvenuta hija responsabbli għall-ħlas limitatament għal sehemha mill-komunjoni tal-akkwisti u fiċ-ċirkostanzi, l-imgħax legali jibda jiddekorri biss mid-data ta' din is-sentenza.

Spejjeż jinqasmu nofs bin-nofs bejn il-partijiet.

Moqrija.

ONOR IMĦALLEF

GRAZIO MERCIECA